Ümumi məlumat	**Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı**	TURK 305 Türk ləhcələrinin müqayisəli qrammatikası, 6 AKTS
	Departament	Dillər və ədəbiyyatlar
	Proqram (bakalavr, magistr)	Bakalavriat
	Tədris semestri	2024/2025-ci tədris ilinin yaz semestri
	Fənni tədris edən müəllim (lər)	Dr.Semiha Özel Yaman
	E-mail:	ozelsemiha@gmail.com, semiha.yaman@khazar.org
	Mühazirə otağı/Cədvəl	
	Konsultasiya vaxtı	Tələbələrlə razılaşdırılmış vaxtda
Prerekvizitlər	Yoxdur	
Tədris dili	Azərbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi	
Fənnin növü (məcburi, seçmə)		
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	➢ Ahmet B. Ercilasun, Türk Lehçeleri Grameri, Akçağ yay. Ankara 2007 ➢ A.Von.Gabain, Eski Türkçenin Grameri, çev.M. Akalın, TDK yay.,Ankara 1988 ➢ Əlisa Şükürlü, Qədim türk yazılı abidələrinin dili, Maarif, Bakı 1993 ➢ Ə.Rəcəbov, J. Məmmədov, Orxon- yenisey Abidələri, yazıçı, Bakı, 1993 ➢ Fərhad Zeynalov, Türk dillərinin müqayisəli qrammatikası, MBM, Bakı 2008 ➢ Faruk K. Timurtaş, Osmanlı Türkçesi Grameri III, İstanbul 1991 ➢ Muharrem Ergin, Üniversiteliler için Türk Dili , İstanbul 2001 ➢ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi, TDK, Ank. 2004 ➢ Türk dilinin tarixi mətnlərindən və türk ləhcələrindən seçilmiş ədəbi mətnlər	

Tədris metodları	Mühazirə	+
	Qrup müzakirəsi	+
	İnteraktiv	+
	Analiz (Təhlil) - Sintez	+
	Təqdimat-Seminar	+

Qiymətləndirmə	**Komponentləri**	**Tarix/son müddət**	**Faiz (%)**
	Aralıq imtahanı		30
	Fəallıq		5
	Təqdimat		10
	Quizlər		5+5
	Final imtahanı		40
	Davamiyyət		5
	Yekun		100

Kursun təsviri	Kursda Türk dilinin yaşı və mənşəi haqqındaki görüşlər müzakirə olunacaq, türk dilinin tarixi inkişaf mərhələləri ilə əlaqədar bəlli-başlı sinifləndirmələr incələnəcək, tarixi türk ləhcələri ilə müasir türk ləhcələri arasında fonetik və morfolojik paralellikler qurularaq, türk ləhcələri üç büyük qol – Oğuz, Qıpçaq və Qarluq qrupları olaraq həm tarixi həm də müasir türk ləhcələrindən mətn nümunələri üzərində təhlillər aparılacaqdır. Eyni zamanda tələbələrin türk ləhcələrinin vahid bir dildən ayrılaraq, müxtəlif qollara ayrılması prosesi üzərində mühakimələr irəli sürərək, nəticə çıxarmaları və isbatlar ortaya qoymaq üçün qrup çalışmalarında fəal iştirakları təmin ediləcəkdir.

Kursun məqsədləri	1. Türk dilinin yaşı və mənşəi haqqındaki görüşləri müzakirə edə bilir; 2. Türk dilinin tarixi inkişaf mərhələləri ilə əlaqədar bəlli-başlı sinifləndirmələri izah edir; 3. Tarixi türk ləhcələrinə aid mətnləri dövrün fonetik və morfolojik xüsusiyyətləri baxımından təhlil edir; 4. Tarixi oğuz, tarixi qıpçaq və tarixi qarluq türk ləhcələrinin davamı olan müasir türk ləhcələri arasında fonetik və morfolojik paralellik qura bilir; 5. Müasir türk ləhcələrinin birbirindən fərqləndirən fonetik, morfolojik və leksik xüsusiyyətlərə münasibət bildirir. **Dərsin işlənmə forması:** fəal təlimin müxtəlif forma (məs. fərdi, qruplarla və cütlərlə iş) və üsullarından (məs. müzakirə, mühazirə, BİBÖ, anlayışın çıxarılması, mətn təhlili, vs.) istifadə ediləcəkdir.
Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Tədqiqat aparma, təhlil etmə, tətbiq etmə, şərh etmə, mühakimə etmə, nəticə çıxarma, problem həlletmə, səmərəli ünsiyyət qurma, təqdimat etmə, qrup şəklində işləmə, qrupu və özünü qiymətləndirmə.
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Fəallığa görə veriləcək bal tələbənin müzakirələrdə iştirakına, mətn təhlilində göstərdiyi fəallığa, semestr boyu hazırladıqları təqdimatlara(prezentasiya), yeni və əlavə ədəbiyyatlara göstərdiyi marağa görə verilir. Davamiyyətə görə bal verilməsində tələbənin dərsdə ardıcıl iştirakı və dərsdə özünü qaydalara uyğun aparması nəzərə alınır. Üzürsüz buraxılan 2 dərs üçün 1 (bir) bal çıxılır. Təqdimat və quizlər (10+5+5) midterm ve final imtahanlarından əvvəl verilir. Quiz sualları proqrama uyğun şəkildə açıq və qapalı suallardan ibarət olacaq. Qiymətləndirmə, keçilən mövzular əsasında hazırlanacaq və hər hansı bir mövzu haqqında olacaq. **İmtahan haqqında:** 1. İmtahana hazırlaşarkən dərslərdə götürülmüş qeydləri öyrənməklə yanaşı, dərsin iş planınnda göstərilmiş ədəbiyyatlara, o cümlədən başqa dillərdə olan, mənbələrə də müraciət etmək lazımdır. 2. Aralıq və Final imtahanlarının hər ikisində imtahan tapşırıqları qısa cavablı və ya cavabı məhdudlaşdırılmış açıq suallar, mətnlər üzərində müqayisəli təhlil tipli suallardan ibarət ola bilər. 3. İstifadə ediləcək ədəbiyyatın bir qismi (xarici mənbələr) tərəfimizdən təmin ediləcəkdir.

Cədvəl

Həftə	MÖVZULAR	SAAT	Səhifələr
1	Türk dilinin dünya dil ailələri içindəki yeri Dil, lehçe, ağız, dialekt terminleri. Bir dilin lehçeleri arasındaki fonetik, morfolojik və leksik farklılıklar.	4	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008, Z.Korkmaz,TDK, Ank. 2004 s.

	Türk dilinin quruluşu və özünəməxsus xüsusiyyətləri		LXXIV- XCİ və M.Ergin,İst. 2001, s.57-65 Hazırlanmış dərs materialı
2	Türk dilinin yaşı və mənşəi ilə əlaqədar nəzəriyyələr və görüşlər, Altay dilləri nəzəriyyəsi, Şumer-türk dili münasibətlər, Etrüsk- türk dili münasibətləri,	4	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008 Hazırlanmış dərs materialı
3	Türk dilinin tarixi dövirləri (Altay dövrü, İlk türk dövrü, qədim türk dövrü, orta türk dövrü, yeni türk dövrü)	4	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, s. XV. Bölüm və F.K.Timurtaş, İst.1991. s. 326-336 Hazırlanmış dərs materialı
4	Müasir türk ləhcələrinin təsnifatı (Radloff, Samoyloviç, Baskakov, Ahmet Caferoğlu, Talat Tekin vs) Türk dilinin yakın ve uzak lehçeleri Yakut və Çuvaş dilləri	4	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008 Hazırlanmış dərs materialı
5-6.	Tarixi türk ləhcələrinin fonetik, morfolojik ve leksik xüsusiyyətləri (Göytürk dövrünə aid tarixi mətnlər üzərində qrup işi)	8	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008**,** Yenisey-Orxun abidələri, M.Ergin,İst. 2001 Hazırlanmış dərs ve qrup materialı
7	Tarixi türk ləhcələrinin fonetik, morfolojik ve leksik xüsusiyyətləri (Orta əsrlər türk yazı dilinə aid tarixi mətnlər üzərində qrup işi)	6	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008, Kutadgu Biligdən seçmə mətnlər Hazırlanmış dərs ve qrup materialı
8	**Aralıq imtahanı**	2	
9-10	Tarixi Oğuz grubu türk ləhcələrinin fonetik, morfolojik ve leksik xüsusiyyətləri (mətnlər üzərində qrup işi)	8	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008**,** Kitabi Dədə Qorquddan seçmə mətnlər Hazırlanmış dərs ve qrup materialı

11-12	Müasir Oğuz grubu türk ləhcələrinin fonetik, morfolojik ve leksik xüsusiyyətləri *(Qrup işi: müqayisəli fonetik və morfolojik cədvəlin tərtibi; Oğuz qrubu türk ləhcələrinin ayrılıqda fonetik və morfolojik xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi və müqayisə edilməsi, leksik fərqliliklər)*	8	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008 Hazırlanmış dərs ve qrup materialı
13-14	Müasir Qıpçaq grubu türk ləhcələrinin fonetik və morfolojik xüsusiyyətlərinin Oğuz grubu türk ləhcələri ilə müqayisəsi *(Qrup işi: müqayisəli fonetik və morfolojik cədvəlin tərtibi üçün Qıpçaq qrubu türk ləhcələrinin ayrılıqda fonetik və morfolojik xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi və müqayisə edilməsi, leksik fərqliliklər)*	8	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008 Hazırlanmış dərs ve qrup materialı
15-16	Müasir Qarluq grubu türk ləhcələrinin fonetik və morfolojik xüsusiyyətlərinin Oğuz grubu türk ləhcələri ilə müqayisəsi *(Qrup işi: müqayisəli fonetik və morfolojik cədvəlin tərtibi üçün Qarluq qrubu türk ləhcələrinin ayrılıqda fonetik və morfolojik xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi və müqayisə edilməsi, leksik fərqliliklər)*	8	A.B.Ercilasun, Ankara 2007, Fərhad Zeynalov, Bakı 2008 Hazırlanmış dərs ve qrup materialı
	Final imtahanı		